

Marko Jozinović (1920-1994)

Profesor teologije i nadbiskup vrhbosanski

Dva su datuma u razmaku od pedeset godina i četrdesetpet dana, oba ratna i oba u sarajevskoj katedrali, koji omeđuju svećenički život Marka Jozinovića, profesora teologije i nadbiskupa vrhbosanskog. Prvi je 29. 6. 1944. kada ga je nadbiskup Šarić zaređio za svećenika, a drugi 13. 8. 1994. kao dan njegove sahrane. Kao peti po redu nadbiskup u Sarajevu, našao je tada spokoj u katedrali koju je i sam obnavljao i to pored dvojice svojih časnih prethodnika nadbiskupâ, Josipa Stadlera i Marka Alaupovića.

Kao što u ratu sve kasni osim rata samoga, ovdje se profesora i nadbiskupa Jozinovića sjećamo tek sada, jer ovoga časopisa dosada nije niti bilo. Zaslužio je to zbog svoga osmogodišnjeg predanog profesorskog rada. Mjesto njegovog rođenja Devetine (28. 03. 1920) pripadalo je tada župi Radunice. Nakon četverogodišnjeg osnovnog školovanja u Maglaju (1928-1932), udaljenom oko sedam kilometara kamo je dnevno pješačio, nalazi se u travničkom sjemeništu i gimnaziji osam godina, od školske godine 1932/33. do 1939/40. kada maturira. Neki od njegovih boljih poznavatelja ili kolega iz ovog razdoblja,¹ potvrđuju da je Marko Jozinović bio uzoran po vladanju i izvrstan u školi tijekom svih tih godina. Nitko nije, kažu, "ni u snu pomislio da bi njegov govor ili ponašanje bilo nedolično"; veoma često, "a izrazito više od drugih", zalazio bi u kapelicu na molitvu, posebno prije spavanja - "kadgod dođeš u kapelicu, on tamo". Stoga i nije čudo da je poučavao slabije đake "i da su ga poštivali i đaci i jezuiti". Po završetku gimnazije Marko Jozinović započinje i redjenjem završava četverogodišnji studij teologije, kako se tada jedino i moglo, u Sarajevu (1940-1944). Iz kataloga arhiva Teologije od 1943/44. vidljivo je kako su pojedini svećenici tadašnje generacije polagali neke ispite i kasnije: bilo zbog ratnog stanja ili zbog odlaska u vojsku.

Jedan događaj s njegove Mlade mise u Radunicama, nedugo nakon redjenja, dobro karakterizira njegovu hrabrost ili čak i inat koji mu neki pripisuju kao tipičan za kasniji život. Misa je bila na jednom uzvišenju, na otvorenom. U tom su trenutku nadletjeli engleski vojni zrakoplovi s otoka Visa, nekamo u pravcu Ma-

¹ Konzultirani su, bilo ranije bilo za ovu priliku: F. Čulnović, A. Zajac, F. Bulić, J. Tomić, D. Kokša, I. Golub.

darske. Nastalo je komešanje, pogotovo kad su se u luku počeli vraćati i ponovno nadlijetati prisutnu šarenu masu. Svi su očekivali što će mladomisnik reći. On se na oltaru nakratko nešto dogovarao s dvije godine starijim župnikom Antom Zajcem, pa rekao: "E nećemo vala nikud bježati, nek bude što hoće!" I ništa se nije dogodilo, jer su engleski piloti valjda zaključili da se ne radi o vojnicima, iako je i njih bilo na misi u uniformama.

Posebno teško razdoblje za Crkvu započinje 1945. god. Bio je to početak vremena u kojem je ona postajala ne samo prisilno sve siromašnija za izdržavanje svojih ustanova i svećenika, nego su mnogi od njih bivali procesirani i zatvarani, mučeni ili čak ubijani kao "neprijatelji naroda". U takvom, Crkvi nesklonom okruženju, mladi svećenik Jozinović dobiva dekret za zamjenika župnika u Zavidovićima, gdje ostaje 14 mjeseci i 8 dana (18. 4. 1945. - 26. 6. 1946.).² Netočan je podatak u *Vrhbosni* da tada tamo "ostaje tek dva mjeseca".³ Nešto više od dva mjeseca zamjene župnika odnosi se na njegov drugi boravak u Zavidovićima 1951. god. U vrijeme prvog boravka tamo, dvije ne/zgode o kojima su mnogo kasnije i više puta pripovijedali sami njihovi sudionici, upotpunjuju Jozinovićev karakter.

Među onima koji su se po okončanju rata vraćali u Bosnu bio je i Florijan Čulinović, kasnije poznatiji kao Floro. On se "otišavši" od fratara u Hercegovini, jedno vrijeme s početka rata našao najprije na Stupu kao kapelan pod imenom Cvitan Čulina, a u "odstupanju" i u Hrvatskoj. Vraćajući se preko Dervente, tamošnji mu je župnik Franjo Momčinović na komadu papira napisao i ovjerio župnički "dekret" za Žepče. S takvim pokrićem pojavio se jedne večeri pred župnom kućom u Zavidovićima. Bacio je kamenčić na prozor i, na obostrano iznenađenje da su živi, ugledao mladog župnika Jozinovića. "Ima li što za jelo", upitao je Floro. Popolovili su zadnji komad kukuruznog kruha, a Floro je kasnije često ponavljao: "Nikada mu to nisam zaboravio." U Žepču je Florin "dekret" vrijedio 37 godina, a umro je u Zagrebu 1996. u 85. god. života. Drugi zavidovički slučaj. Od Zagreba do Žepča, nekoliko je mjeseci 1945. "putovao" i bogoslov Jozo Tomić. Stigavši u Žepče, zatražio je od novih vlasti osobne dokumente, ali je završio u pritvoru i na "ispitivanju" u Zavidovićima. Bio je čak u prilici posjetiti župnika, ali ga nije htio izlagati opasnosti. Doznavši za pritvor, župnik Jozinović ga je odmah posjetio u zgradi "Udbe" i počeo vikati po hodnicima, na što ga je ovaj upozorio. Odgovor je bio: "E baš hoću, nek čuju i nek znaju."

² Arhiv Vrhbosanske nadbiskupije, Personalni podaci: za ovaj kao i za ostale datume i službe.

³ *Vrhbosna*, 1-4/1994/147.

Nije dugo trebalo čekati da zatvoreničku sudbinu osjeti i Jozinović. Bilo je to vrijeme kada je nova vlast lako pronalazila "dokaze" za teške zatvorske kazne svećenicima. Tako, u tada zloglasnom zeničkom zatvoru - posebno poznatom po "Staklari" - zajedno s drugim svećenicima i nekolicinom biskupa i sam provodi nepunih pet godina (26. 6. 1946. - 15. 3. 1951.). I opet treba ispraviti netočno objavljeni podatak da je zatvoren 1945. god.⁴ Njegovi poznavatelji tvrde da je na suđenju "sve skresao" svojim tužiteljima i tako dobio veću kaznu. Tri dana po izlasku iz zatvora, drugiput je imenovan zamjenikom župnika u Zavidovićima, gdje ostaje nešto više od dva mjeseca (19. 3. - 7. 6. 1951.), do imenovanja župnikom na Uzdolu kod Prozora (7. 6. 1951. - 12. 2. 1956.). Tu ga je zatekla i obveza služenja vojnog roka (listopad 1951. - rujan 1952.). Sljedećih pet i pol godina bio je župnik u Morančanima kod Tuzle (12. 2. 1956. - 26. 7. 1961.). Kako je na svim župama u propovjedima znao biti oštar na jeziku protiv "komunističkih i partizanskih nepravdi", ovdje dobiva još jednu, petnaestodnevnu, zatvorsku kaznu u lipnju 1956. Tko zna koliko bi još sličnog staža zaradio i kasnije, da ga nije nadbiskup Alaupović 26. 7. 1961. "natjerao" na daljnji studij u Rimu. Boravio je u zavodu sv. Jeronima, a studirao na Teološkom fakultetu Papinskog sveučilišta Gregoriana. Kako se kasno pojavio za upis na Gregorijani, kod tadašnjeg je dekana Zoltana Alszegya intervenirao dr. Duro Kokša: "Pa znate, on je došao studirati za biskupa" i - proročanska šala je upalila, a Jozinović bio upisan.⁵ U tri godine, kako je tada bilo moguće, u studenom 1964. okončao je specijalizaciju teologije doktorskom tezom o pravednosti u nauci T. Akvinskog.⁶

Povratkom u Sarajevo dr. Jozinović započinje nizom najrazličitijih zaduženja i službi. Tako, postaje rezedencijalni kanonik (28. 6. 1965.), te i prepozit Kaotola (1967.), generalni provikar Nadbiskupije (20. 6. 1965. - 24. 1. 1973.), ravnatelj nadbiskupske kancelarije (26. 10. 1970. - 28. 1. 1972.), prosinodalni sudac (26. 10. 1970.), referent za katehizaciju i sjemenšta, ravnatelj Međupomoći (neke vrste internog svećeničkog osiguranja), te profesor teologije. Kada je nadbiskup Čekada 1969. uz velike poteškoće ponovno otvorio Teologiju, dr. Jozinović u početku predaje grčki jezik i opći uvod u Sveto Pismo (1969-1972), a osam godina i moralnu teologiju (1969-1977). Kako je to bilo vrijeme neposredno nakon Sa-

4 R. Perić, *De viris illustribus...*, u: P. Sudar - F. Topić - T. Vukšić (uredili), *Vrhbosanska katolička bogoslovija*, Sarajevo-Bol 1993, str. 320; I. Tomašević, + *Marko Jozinović, nadbiskup*, u: *Vrhbosna*, 1-4/1994/147.

5 Prema riječima kolege sa studija dr. Ivana Goluba od 1. 12. 1997.

6 Marco Jozinović, *De iustitia divina secundum S. Thomam, Excerpta ex dissertatione ad Lauream*, Pontificia Universitas Gregoriana, Romae 1964.

bora, koristio je, kao glavni, A. Van Kolov latinski priručnik morala marljivo ga prevodeći za potrebe studenata, iako se taj priručnik samo neznatnim dijelom oslanjao na saborsku nauku, "saltem ex parte", kako stoji u uvodu.⁷ Time je bar početno novi profesor iskazao uvažavanje potreba za uvođenjem novih smjernica u teologiji. Pri kraju posljednje godine profesorske službe, stiže mu iz Rima papinska bulla "Dilecto filio" (br. 1627, od 30. 5. 1977.) kojom je imenovan vrhbosanskim nadbiskupom i metropolitom. Ostaje nejasno odakle podatak: "Izabran je za vrhbosanskog nadbiskupa 27. lipnja 1977."⁸ Dijecezu je preuzeo u kanonski posjed 29. kolovoza 1977. a biskupsku konsekraciju podijelio mu je u sarajevskoj katedrali 23. listopada te godine apostolski pronuncij Michele Cecchini, uza sukonsekratore zagrebačkog nadbiskupa Kuharića i mostarskog biskupa Čulu.

Započinje time sasvim novo razdoblje života ne samo za nadbiskupa Jozinovića, nego i Vrhbosansku nadbiskupiju. Kroz trinaest godina vođenja nadbiskupije, doživio je mnoge neugodne trenutke, možda čak više u Crkvi, nego izvan nje same. Znatan broj njegovih poznavatelja tvrdi, kako to više nije "onaj Marko Jozinović od prije" kada je, pješačeći nadbiskupijom, posjećivao svećenike i po potrebi ih zamjenjivao, te bivao rado viđen u njihovom društvu. Razlozi ovoj promjeni vjerojatno su bili u stanju koje je htio mijenjati, ali i u načinu na koji je to pokušavao izvesti kao nadbiskup. Više se pokoravajući Božjem nego ljudskom obziru, pritom je na riječima i u popstupcima znao biti oštar ili čak pomalo sarkastičan, ali dosljedan i ustrajan do kraja svojoj zamisli da sve izvede "na čistac". U Bosni je to uvijek bilo i ostalo teško i opasno, te nailazilo na protivljenje. Zato je proživljavao mučne trenutke, ponekad uz čuđenje i najbližih prijatelja. Nasuprot tome, njegova je pretjerana skromnost i jednostavnost sezala dotle da je, ispočetka, znao reći: "Pa, mogu ja i tramvajem ili autobusom", dok ga nisu "prisilili" da za potrebe nadbiskupije i svoje kupi automobil. U prilog tome ide i ponižavajući slučaj s krizme u jednoj župi, kada mu je - kažu - jedan župnik (M. F. Š.) rekao kako "nije imao tko spremiti ručak", te mu umjesto toga ponudio 20 dinara. Nije uzeo, otišao je i nije to dizao na velika zvona. I za "puru" je znao reći: "Pa, i to je jelo" - i jeo bi bez prigovora. Zato za početak njegove biskupske službe neki tvrde da "nije bio za biskupa", zbog svoje blagosti ili skromnosti, čega li, što ga je približavalo dobroćudnoj naivnosti. Možda je kasnije, uvidjevši da tako dalje ne ide, baš zato i naginjao pravdi tipa "čistih računa" ili

⁷ Alphonsus Van Kol S. J., *Theologia moralis*, I-II, Herder, Romae 1968.

⁸ R. Perić, *De viris illustribus...* (bilj. 4), str. 320.

"mak na konac". Njegovo biskupsko geslo "triježno, pravedno, pobožno" (sobrie, iuste, pie), vjerojatno najbolje ocrtava ove obadvi je faze pastirske službe, ranu i kasniju. Ona i nije bila formalno zacrtana kao poseban program djelovanja, nego - kako je u početku sam zapisao - usmjerena "prema Bogu, te da time stvarno pomazemo i drugima, osobito povjerenim vjernicima, da svi mogemo živeti i radeći 'triježno, pravedno i pobožno' mirno očekivati konačni dolazak i sud našega Boga".⁹

Biskupsku službu nadbiskupa Jozinovića pratilo je više značajnih poduhvata i događaja: osnivanje, ne bez problema, četrnaest novih župa (Čajdraš, Turbe, Ularice, 1977; Kopanice, Sarajevo - Grbavica, 1979; G. Močila - Sjekovac, 1981; "Pucarevo" - N. Travnik, 1982; Ilijaš, Briješće, Globalarica, 1984; Dragunja, 1985; Drijenča, Šikara, Par Selo, 1986), te dvije samostalne kapelanije (Tarčin, 1980; G. Komušina, 1982); ređenje sedamdesetorice svećenika između 1977. i 1987. godine; pojačani zahtjevi u katehizaciji; 100. obljetnica uvođenja redovite hijerarhije u BiH (1981/82); izgradnja samostana ss. karmelićanki na Stupu osamdesetih godina, koji je u ratu uništen; Euharistijska godina s dekanatskim kongresima (1984), veliki spomen trinaest stoljeća kršćanstva među Hrvatima tih godina; proslava 15-godišnjice ponovnog rada Bogoslovije dvodnevним seminarom 11. i 12. 4. 1985; obnova katedrale (1985) o njezinoj stogodišnjici (1884-1889) povezano s devetstotom obljetnicom prvog spomena vrhbosanske nadbiskupije; proslava 1100. obljetnice smrti sv. Metoda, akademijom u sjemenišnoj crkvi sv. Ćirila i Metoda 9. 6. 1985. uz sudjelovanje državnih kao i predstavnika Pravoslavne crkve... Za vrijeme upravljanja vrhbosanskom nadbiskupijom nadbiskup Jozinović je snagom službe bio veliki kancelar Vrhbosanske katoličke teologije. Sva ostala slična ili manje važna događanja, nemoguće je ovdje navoditi.

Već u drugoj polovici svoje biskupske službe, odmah poslije smrti biskupa Jablanovića (rujan 1986), mons. Jozinović je zatražio novog pomoćnog biskupa. Kako se to nije ostvarilo ni u sljedeće četiri godine, a osjećajući zdravstvene tegobe, s početka 1990. najavljuje svoje umirovljenje, te piše: "Budući da... u međuvremenu već par godina moram uzimati inzulin i tako osjećam izvjesne smetnje (a očekujem i veće), zamolio sam... da budem umirovljen. Uz to sam naveo još neke, po mom mišljenju objektivno važne razloge." Već i tada svima oprašta i traži oprostjenje.¹⁰ Nedugo nakon toga generalni vikar i ravnatelj kancelarije mons.

⁹ *Vrhbosna*, 4/1977/88.

¹⁰ *Vrhbosna*, 2/1990/26.

M. Kamenjaš hitno je sazvaao 19. 4. 1990. svećenike u kancelariju gdje je u 12 sati apostolski pronuncij mons. Montavlo proglasio umirovljenje nadbiskupa Jozinovića. Istovremeno je objavljeno i imenovanje mons. Ćirila Kosa za apostolskog administratora "ad nutum Sanctae Sedis".¹¹

Provodeći svoje umirovljeničke dane u Kaptolu, dočekaao je smjenu vlasti od koje je dosta propatio, ali i početak novog rata. Nerijetko je zbog opasnosti morao odlaziti u podrum zajedno sa svojim nasljednikom, nadbiskupom Puljićem i ostalim osobljem. Ratne opasnosti i njegovo stanje bolesti, ponukali su nadbiskupa Puljića na "odgovornost za njegov život i zdravlje",¹² te je s početka 1993., ne bez poteškoća, prevezen u Dubrovnik. Tamo je u svećeničkom odmaralištu "Salvator", kojega je nadbiskup Šarić kupio za potrebe svećenika, provodio svoje posljednje dane odlazeći povremeno i u bolnicu. Često je znao pitati kad će se moći vratiti u Bosnu u Sarajevo. Ta mu se želja ispunila tek nakon smrti koju je dočekaao 11. kolovoza 1994. Sutradan ge je sa groblja Boninovo ispratio dubrovački biskup Puljić i uz velike probleme dovezeno je tijelo nadbiskupa Jozinovića u Sarajevo. Sprovodne obrede vodio je nadbiskup Puljić 13. kolovoza, kada je pokojnik položen u grobnicu koju je sam dao urediti kod obnove katedrale. Ratno stanje nije bilo prilika za okupljanje njegovih poštovatelja izvan Sarajeva.

U ratu je započeo, u ratu dovršio svoj svećenički život u katedrali. Tih dana za njega rekoše kako je teško doživljavao "da mu nestaje njegove voljene nadbiskupije, da mu ubijaju njegovu 'zemljicu Bosnu'".¹³ Volio je i jedno i drugo. Uz poneko osporavanje, ovo mu zacijelo nitko osporiti ne može.

Tomislav Jozić

11 Usp. Dekret Kongregacije za evangelizaciju naroda, br. 1886/90; *Vrhbosna*, 3/1990/0,45.

12 *Vrhbosna*, 1-4/1994/149.

13 *Isto*, str. 147.